

Constanța, primăvara anului 1938

Cheiul portului este plin de oameni. Valize de lemn, rucsacuri, păaturi rulate și grupuri de tineri, membri ai mișcărilor de tineret, așteaptă să urce pe vapor în drumul lor spre Țara Israelului.

Printre ei se află o fată de optsprezece ani din Volintiri – Naomi Hulin, mama mea. Fratele ei mai mare, Avraham, plecase deja înaintea ei în Țara Israelului. În urmă au rămas părinții ei, bunicul Dov și bunica Sara, fratele ei Yehuda și sora ei Haya. Mama a lăsat în urmă amintirile casei în care a crescut, câmpurile din jurul satului și școala în care a învățat. Privește înainte, în direcția Țării Israelului – Țara Israelului.

Niciunul dintre ei nu și-a imaginat că aceasta va fi ultima despărțire.

Eu am fost un copil care punea întrebări și, de aceea, de-a lungul anilor am auzit puțin mai mult. Dar majoritatea copiilor supraviețuitorilor Holocaustului nu au întrebat, iar părinții lor, de obicei, nu au povestit. Tăcerea făcea parte din viața lor. Unii tăceau pentru că durerea era prea mare pentru a fi pusă în cuvinte. Alții voiau să-și protejeze copiii de amintiri. Iar unii purtau cu ei și sentimente grele de vinovăție – de ce tocmai ei au supraviețuit, în timp ce părinții, frații și surorile lor au fost uciși. Vinovăția

supraviețuitorilor era uneori atât de grea, încât nici după zeci de ani de la război nu puteau vorbi despre ea.

Eu am ales o altă cale. Întreb, caut, cercetez și scriu. Nu doar pentru familia mea, ci și pentru cei cărora nu le-a mai rămas glas. Dacă generația părinților mei a tăcut, atunci generația mea poartă responsabilitatea de a povesti. Nu pentru a acuza, ci pentru a păstra memoria. Nu pentru a trăi în trecut, ci pentru ca el să nu fie uitat.

Mama nu știa atunci că aceasta era ultima dată când avea să vadă pământul Basarabiei. Îmi amintesc bine anii '90, căderea Uniunii Sovietice. Eu locuiam deja în Olanda, iar mama întreba dacă poate cineva să meargă în sat să vadă ce mai este cu casa. Până astăzi regret că nu am plecat. Atunci nici nu știam cum se ajunge într-un asemenea loc, iar lucrurile acestea nici nu îmi vorbeau cu adevărat așa cum îmi vorbesc astăzi. Astăzi, când și eu trăiesc deja de ani de zile într-o țară străină, o pot înțelege mai bine pe mama.

Când vaporul își face auzită sirena, unii fac cu mâna. Unii plâng. Unii stau în tăcere. Alții deja cântă:

Hatikva, imnul. Iar vaporul se îndepărtează încet de chei. Marea Neagră, țărmurile României. Tinerii din Gordonia încep deja să se simtă ca un singur grup. Cântă cântece ebraice, vorbesc despre kibbutz, despre munca pământului și despre viața nouă în țară. Seara, când soarele apune peste mare, mulți rămân mult timp pe punte. Ajung la Istanbul, iar vaporul intră în strâmtoarea Bosfor, unul dintre cele mai frumoase locuri din lume. De o parte este Europa. De cealaltă parte, Asia.

Naomi stă pe punte. Nu știe dacă se va mai întoarce vreodată în Europa. Dacă îi va mai vedea vreodată pe tata, mama, pe Yehuda și pe Haya, care au rămas în urmă.

Vaporul continuă prin Marea Marmara spre strâmtoarea Dardanele. În urmă rămâne continentul pe care evreii au trăit timp de multe generații de la distrugerea celui de-al Doilea Templu. După distrugerea Ierusalimului de către romani în anul 70 d.Hr. și, cu atât mai mult, după înăbușirea revoltei lui Bar-Kokhba în anii 132–135, evreii s-au răspândit în întregul Imperiu Roman. Comunități evreiești au existat în Italia, Africa de Nord, Spania și în alte regiuni din jurul Mării Mediterane. De-a lungul generațiilor s-au dezvoltat două mari centre ale iudaismului european. În Spania și în Peninsula Iberică s-a dezvoltat iudaismul sefard, în timp ce evreii care trăiau în Italia și în regiunile de la nord de ea s-au stabilit treptat în ținuturile Rinului – în Germania și Franța de astăzi. Acolo s-a dezvoltat iudaismul așkenaz. Persecuțiile, cruciadele și expulzările au împins, timp de sute de ani, mulți evrei spre est, în Polonia și Lituania, iar de acolo și în Ucraina, Podolia și Basarabia. Astfel, după o călătorie de multe generații, au ajuns și strămoșii familiei mele în regiunea Volintiri. Nu au ajuns acolo într-o singură zi și nici dintr-o singură țară. În spatele lor se afla o lungă călătorie evreiască, începută în Țara Israelului, trecută prin țări și popoare și ajunsă, în cele din urmă, în satele și târgurile Europei de Est.

Iar acum, în anul 1938, mama mea face drumul în direcția opusă. Prin Dardanele și Marea Mediterană se întoarce spre țara de unde începuse această călătorie cu aproape două mii de ani înainte.

În Marea Egee, apa devine mai albastră. Vremea se încălzește. Tinerii de pe vapor sunt plini de motivație. Unul învață ebraica, altul povestește ce știe despre kibbutzul la care au fost trimiși și ce

altcineva vorbește despre un kibbutz care încă nu a fost construit, iar unul vorbește despre tot ceea ce mai trebuie construit. Un singur lucru îi unește: vor să ajungă într-un loc în care nu vor mai fi străini și nu vor mai trebui să se teamă doar pentru că sunt evrei.

Marea Mediterană este înaintea lor, iar niciunul dintre ei nu își imaginează că, în doar trei ani, lumea din care au venit se va transforma într-un adevărat iad. Mulți dintre membrii familiilor lor pur și simplu vor dispărea, ca și cum nu ar fi existat niciodată.

Ei au crescut cu povești despre persecuțiile evreilor de-a lungul generațiilor. Știau că întotdeauna au existat perioade mai bune și perioade mai rele, ani în care se putea trăi în liniște alături de vecini și ani în care totul se putea răsturna în doar câteva zile.

Despre **pogromurile de la Chișinău** au auzit bine de la părinții lor. Când a avut loc marele pogrom din 1903 și apoi un alt pogrom în 1905, majoritatea tinerilor de pe vapor încă nu se născuseră. Dar pentru părinții lor acesta nu era un capitol dintr-o carte de istorie. Era o amintire vie din Basarabia lor. La Chișinău au fost uciși evrei, femei au fost violate, case și magazine au fost jefuite și distruse, iar conștiința că un evreu poate trăi ani de zile alături de vecinii săi și într-o singură zi să devină o țintă doar pentru că este evreu a trecut de la părinți la copii.

Poate de aceea, când acești tineri vorbesc despre Țara Israelului, ei nu vorbesc doar despre pământ, agricultură și kibbutz. Vorbesc despre posibilitatea de a fi responsabili pentru propriul destin. Să construiască o casă în care un evreu nu va trebui să explice de ce se află acolo.

Dar nici măcar ei, care au crescut cu poveștile despre Chișinău și despre persecuțiile generațiilor anterioare, nu puteau să-și imagineze ce avea să se întâmple în Basarabia în vara anului 1941. Pogromurile de la Chișinău făceau încă parte din memorie. Ceea ce urma să vină avea să fie cu totul altceva.

Haifa apare la orizont. În zori se aude deodată un strigăt: „Carmelul!” Toți pasagerii aleargă pe punte. La orizont apare creasta muntelui. Încet-încet se apropie, iar în spatele ei se văd casele din Haifa și portul. Astăzi pot înțelege puțin din acest sentiment, tocmai din direcția opusă.

În anul 1980 am navigat spre Grecia pe un vapor care a plecat din portul Haifa spre Pireu. Stăteam pe punte și priveam înapoi. Am văzut cum Carmelul se îndepărta, cum casele deveneau tot mai mici și cum creasta muntelui dispărea încet la orizont.

În fond, plecasem doar să călătoresc prin lume. Nu fugeam de război și nu plecam pentru că cineva mă persecuta. Și totuși simțeam că las în urmă ceva foarte scump. Pe măsură ce țărmul se îndepărta, mă întrebam: unde mă duc, de fapt? Ce am eu de căutat acolo, prin lumea cea mare, când am o casă?

Cu patruzeci și doi de ani înainte, mama făcuse același drum în direcția opusă. Eu am văzut Carmelul îndepărtându-se și dispărând; ea l-a văzut apropiindu-se și crescând. Eu am plecat de acasă într-o călătorie. Ea a ajuns în țara care avea să devină casa ei.

Poate de aceea încerc să mi-o imaginez pe mama în acea dimineață din anul 1938. Stătea pe puntea unui vapor și privea aceeași creastă pe care eu aveam să o văd dispărând patruzeci și doi de ani mai târziu. Numai că, pentru ea, Carmelul nu dispărea – devenea tot mai mare.

În urma ei au rămas Volintiri, casa, tata și mama, fratele și sora și întreaga lume pe care o cunoscuse. În fața ei se apropia un loc despre care auzise, învățase și visase, dar care încă nu era casa ei.

Ea nu știa nici că, după zeci de ani, fiul ei, Dov, se va întoarce în satul Volintiri, va căuta urmele familiei ei și va încerca să readucă numele și povestea evreilor locului, șterși din memorie.